

زنان چه سهمی از عرضه نیروی کار کشور را تشکیل می دهند ؟

بیکاری اکنون به یکی از مهم‌ترین چالش‌های اقتصاد ایران تبدیل شده است. بیکاری هم در سطح خرد (فردی و خانوادگی) و هم در سطح کلان (اجتماعی) عوارض منفی بسیاری به همراه دارد و فرد و جامعه را با چالش‌ها و آسیب‌های متعددی روبه‌رو می‌سازد. در سطح خرد، بیکاری موجب تنزل سطح رفاه خانواده، ایجاد آسیب‌های روحی، روانی و اجتماعی (ظهور زمینه‌های بزهکاری مانند دزدی و اعتیاد و ...) و ماندگی از دریافت آموزش و ارتقا مهارت و ... می‌گردد. همچنین در سطح کلان بیکاری موجب هدر رفتن سرمایه‌های انسانی جامعه می‌شود. بر اثر بیکاری، جامعه نمی‌تواند از حداکثر ظرفیت سرمایه‌های انسانی خود استفاده کند و در نتیجه آن، تولید بالفعل کشور و مشارکت اقتصادی اقشار مختلف در سطحی بسیار پایین قرار می‌گیرد. همچنین کاهش رشد اقتصادی، افزایش هزینه‌های اجتماعی، افزایش فقر و شکاف درآمدی، مهاجرت و فرار مغزها را در پی خواهد داشت. واضح است که سرمایه‌های انسانی در هر جامعه‌ای را، زنان و مردان آن جامعه تشکیل می‌دهند. همچنین طی دهه‌های اخیر، مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی به یکی از موضوعات مهم و تأثیرگذار در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کشور تبدیل شده است. گرایش زنان به اشتغال، همگام با دسترسی بیشتر آنان به دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و وجود ظرفیت‌های بالقوه از لحاظ دانش، توانایی و مهارت در زمینه‌های مختلف، نقش زنان به عنوان منابعی ارزشمند در توسعه و پیشرفت جامعه را بیش از پیش مورد توجه و تأکید قرار داده و حضور و مشارکت ایشان می‌تواند در شرایط کنونی و تحولات اقتصادی و اجتماعی کشور، زمینه‌ساز تحول باشد.

این مطالعه که براساس نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران تدوین شده است، به بررسی وضعیت عرضه نیروی کار زنان طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ پرداخته است.

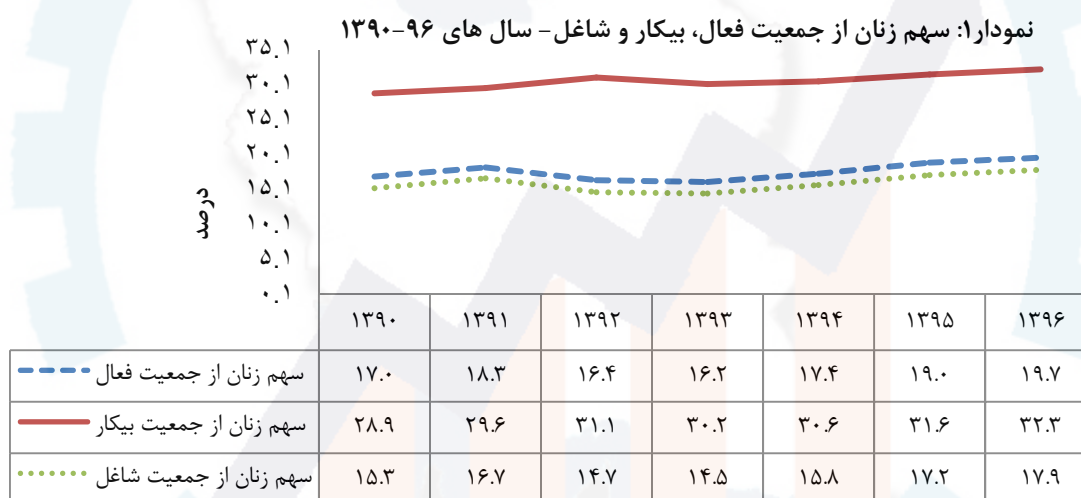
بررسی‌ها حاکی از آن است که جمعیت فعال کشور از ۲۳,۳۸۷,۶۳۳ نفر در سال ۱۳۹۰ با متوسط نرخ رشد سالانه ۲/۲ درصد به ۲۶,۵۸۸,۸۱۹ نفر در سال ۱۳۹۶ رسیده است که جمعیت فعال زنان به جز سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ در مابقی سال‌ها با روندی صعودی مواجه بوده است. به طوریکه از ۳,۹۶۸,۹۱۶ نفر در سال ۱۳۹۰ به ۵,۲۳۲,۶۶۱ نفر در سال ۱۳۹۶ رسیده است. به عبارت دیگر از متوسط نرخ رشد سالانه ۴/۷ درصد برخوردار بوده است. سهم زنان از جمعیت فعال طی این سال‌ها بین ۱۶/۲ درصد (سال ۱۳۹۳) تا ۱۹/۷ درصد (سال ۱۳۹۶) در نوسان بوده است.

برخی علل این میزان رشد در جمعیت فعال زنان را می‌توان به تغییر دولت، اعمال سیاست‌ها و رویکردهای دولت جدید به اشتغال زنان، تغییر فضای اقتصادی کشور، افزایش تعداد زنان تحصیل کرده و ... مرتبط دانست.

جدول ۱: جمعیت فعال، بیکار و شاغل ۱۰ ساله و بیشتر - سال‌های ۹۶-۱۳۹۰

سال	جمعیت فعال			جمعیت بیکار			جمعیت شاغل		
	مرد و زن	زن	سهم	مرد و زن	زن	سهم	مرد و زن	زن	سهم
۱۳۹۰	۲۳۳۸۷۶۳۳	۳۹۶۸۹۱۶	۱۷.۰	۲۸۷۷۶۰۸	۸۳۰۹۹۶	۲۸.۹	۲۰۵۱۰۰۲۵	۳۱۳۷۹۲۰	۱۵.۳
۱۳۹۱	۲۳۴۷۶۴۶۲	۴۲۹۱۰۲۸	۱۸.۳	۲۸۴۸۲۳۷	۸۴۳۹۰۸	۲۹.۶	۲۰۶۲۸۲۲۵	۳۴۴۷۱۲۰	۱۶.۷
۱۳۹۲	۲۳۸۳۴۵۵۲	۳۹۲۰۱۲۲	۱۶.۴	۲۴۸۸۳۷۲	۷۷۴۸۲۸	۳۱.۱	۲۱۳۴۶۱۸۰	۳۱۴۵۲۹۴	۱۴.۷
۱۳۹۳	۲۳۸۱۸۴۶۹	۳۸۵۸۸۲۹	۱۶.۲	۲۵۱۴۱۶۶	۷۵۹۵۲۷	۳۰.۲	۲۱۳۰۴۳۰۳	۳۰۹۹۳۰۲	۱۴.۵
۱۳۹۴	۲۴۷۰۱۱۷۷	۴۲۹۵۷۹۱	۱۷.۴	۲۷۲۹۰۹۲	۸۳۴۹۷۰	۳۰.۶	۲۱۹۷۲۰۸۵	۳۴۶۰۸۲۱	۱۵.۸
۱۳۹۵	۲۵۷۹۱۴۵۱	۴۸۹۲۶۳۴	۱۹.۰	۳۲۰۳۳۹۸	۱۰۱۱۸۳۰	۳۱.۶	۲۲۵۸۸۰۵۳	۳۸۸۰۸۰۴	۱۷.۲
۱۳۹۶	۲۶۵۸۸۸۱۹	۵۲۳۲۶۶۱	۱۹.۷	۳۲۱۰۲۰۶	۱۰۳۷۵۱۶	۳۲.۳	۲۳۳۷۸۶۱۳	۴۱۹۵۱۴۵	۱۷.۹

ماخذ: نتایج طرح آمارگیری نیروی کار- مرکز آمار ایران

از سوی دیگر با نگاهی به جمعیت بیکار طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ مشاهده می‌شود که جمعیت بیکار نیز با متوسط رشد سالانه ۱/۸ درصدی از ۲,۸۷۷,۶۰۸ نفر در سال ۱۳۹۰ به ۳,۲۱۰,۲۰۶ نفر در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است.

همچنین جمعیت زنان بیکار نیز با نرخ رشد سالانه ۳/۸ درصدی از ۸۳۰,۹۹۶ نفر در سال ۱۳۹۰ به ۱,۰۳۷,۵۱۶ نفر در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. سهم زنان از جمعیت بیکار طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ (به جز سال ۱۳۹۳) روند افزایشی داشته و کمترین میزان آن ۲۸/۹ درصد در سال ۱۳۹۰ و بیشترین مقدار ۳۲/۳ درصد در سال ۱۳۹۶ می‌باشد.

جدول ۲: سهم زنان از جمعیت فعال و بیکار ۱۰ ساله و بیشتر به تفکیک سال و استان - سال‌های ۹۶-۱۳۹۰

استان	سهم زنان از جمعیت فعال ۱۰ ساله و بیشتر (درصد)							سهم زنان از جمعیت بیکار ۱۰ ساله و بیشتر (درصد)						
	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
کل کشور	۱۷.۰	۱۸.۳	۱۶.۴	۱۶.۲	۱۷.۴	۱۹.۰	۱۹.۷	۲۸.۹	۲۹.۶	۳۱.۱	۳۰.۲	۳۰.۶	۳۱.۶	۳۲.۳
آذربایجان شرقی	۱۷.۹	۲۲.۱	۱۹.۹	۲۰.۹	۱۸.۵	۱۸.۹	۱۸.۷	۲۴.۸	۲۴.۱	۳۵.۲	۳۰.۷	۲۲.۵	۲۶.۲	۲۶.۰
آذربایجان غربی	۱۹.۷	۲۲.۰	۱۸.۷	۱۶.۹	۱۷.۳	۱۸.۲	۱۹.۸	۱۹.۵	۱۸.۸	۲۰.۰	۱۸.۹	۱۴.۲	۱۳.۵	۲۱.۰
اردبیل	۲۱.۱	۲۱.۴	۲۱.۰	۲۱.۸	۲۲.۸	۲۲.۹	۲۲.۲	۲۲.۴	۲۷.۶	۲۶.۹	۲۶.۹	۲۷.۸	۲۵.۰	۲۴.۱
اصفهان	۱۷.۷	۱۸.۷	۱۷.۹	۱۸.۸	۱۹.۶	۱۹.۸	۲۱.۴	۳۲.۵	۳۴.۱	۳۰.۳	۳۵.۲	۳۶.۴	۳۱.۴	۳۶.۰
البرز	۱۵.۱	۱۴.۱	۱۳.۴	۱۳.۵	۱۴.۵	۱۵.۲	۱۶.۰	۲۸.۴	۲۹.۰	۳۳.۹	۲۸.۱	۳۰.۴	۲۸.۸	۳۱.۵
ایلام	۲۱.۳	۱۸.۹	۱۸.۳	۲۱.۷	۲۱.۵	۲۱.۲	۱۹.۹	۳۷.۳	۳۴.۵	۳۵.۵	۴۱.۴	۳۹.۴	۴۰.۴	۳۷.۹
بوشهر	۱۵.۳	۱۷.۱	۱۷.۷	۱۵.۷	۱۶.۰	۱۵.۸	۱۶.۶	۱۷.۵	۲۲.۵	۲۱.۳	۲۲.۱	۲۲.۷	۲۳.۲	۲۷.۶
تهران	۱۴.۷	۱۷.۶	۱۴.۶	۱۵.۴	۱۵.۹	۱۸.۵	۱۸.۵	۲۷.۴	۳۱.۱	۳۴.۲	۳۳.۵	۳۳.۱	۳۵.۳	۳۳.۷
چهارمحال و بختیاری	۱۴.۱	۱۴.۹	۱۲.۹	۱۵.۸	۱۵.۹	۲۰.۳	۱۹.۰	۲۱.۷	۲۹.۵	۲۶.۸	۲۶.۵	۱۹.۸	۲۵.۲	۲۱.۵
خراسان جنوبی	۲۴.۴	۲۶.۱	۲۴.۱	۱۹.۷	۲۱.۶	۲۵.۲	۲۵.۵	۴۰.۹	۳۵.۲	۳۲.۰	۲۸.۲	۳۵.۶	۴۸.۱	۴۵.۰
خراسان رضوی	۱۸.۱	۲۲.۱	۱۶.۸	۱۵.۴	۱۹.۲	۲۰.۸	۲۳.۳	۲۵.۶	۳۷.۰	۲۶.۷	۲۸.۳	۲۸.۹	۳۴.۷	۳۷.۷
خراسان شمالی	۲۲.۹	۲۱.۸	۲۴.۳	۲۴.۴	۲۶.۱	۲۷.۱	۲۸.۰	۲۹.۷	۳۴.۳	۳۳.۸	۲۴.۰	۲۳.۱	۲۳.۰	۲۶.۵
خوزستان	۱۳.۸	۱۴.۴	۱۴.۶	۱۳.۰	۱۶.۱	۱۸.۵	۱۹.۳	۲۵.۴	۲۸.۱	۳۲.۵	۲۵.۵	۳۱.۹	۳۳.۴	۳۲.۶
زنجان	۲۱.۹	۲۲.۹	۱۸.۵	۱۶.۵	۱۹.۳	۱۹.۳	۱۸.۰	۲۹.۸	۳۵.۱	۲۸.۷	۲۱.۹	۲۵.۳	۲۲.۵	۲۲.۳
سمنان	۱۴.۸	۱۵.۱	۱۸.۴	۱۹.۷	۱۸.۹	۱۹.۴	۱۹.۹	۲۷.۴	۲۸.۱	۳۹.۶	۳۸.۱	۳۷.۲	۳۵.۷	۳۲.۴
سیستان و بلوچستان	۱۲.۱	۱۶.۴	۱۵.۰	۱۵.۱	۱۵.۱	۱۸.۶	۱۹.۶	۹.۳	۱۶.۸	۱۴.۱	۱۹.۸	۲۰.۱	۲۷.۰	۳۴.۲
فارس	۱۹.۳	۱۶.۹	۱۵.۲	۱۴.۳	۱۵.۵	۱۸.۵	۱۸.۶	۳۷.۱	۲۶.۴	۳۳.۸	۳۶.۹	۳۶.۶	۳۶.۲	۳۴.۵
قزوین	۱۷.۴	۱۷.۵	۱۷.۶	۱۷.۲	۱۶.۲	۱۶.۱	۱۶.۱	۲۵.۷	۳۰.۹	۳۴.۵	۲۵.۹	۲۵.۴	۱۶.۸	۲۲.۷
قم	۱۲.۸	۱۴.۱	۱۲.۹	۱۱.۹	۱۳.۴	۱۵.۵	۱۴.۶	۳۶.۳	۳۰.۴	۲۶.۱	۱۸.۶	۲۵.۵	۲۷.۱	۲۵.۴
کردستان	۱۸.۳	۱۸.۷	۱۴.۱	۱۵.۶	۱۵.۷	۱۶.۶	۱۷.۴	۲۳.۰	۲۵.۷	۱۹.۰	۲۶.۱	۲۶.۲	۲۸.۳	۲۸.۶
کرمان	۱۴.۵	۱۴.۷	۱۴.۱	۱۲.۵	۱۵.۱	۲۰.۵	۲۰.۱	۳۵.۲	۳۱.۳	۳۶.۹	۲۴.۲	۴۰.۹	۵۰.۴	۵۰.۷
کرمانشاه	۱۴.۱	۱۷.۷	۱۷.۱	۱۸.۳	۱۹.۹	۱۹.۱	۲۱.۸	۲۰.۵	۲۵.۱	۲۸.۴	۲۶.۰	۲۶.۰	۲۰.۷	۲۶.۱
کهگیلویه و بویراحمد	۱۱.۴	۹.۷	۱۱.۹	۱۱.۵	۱۴.۵	۲۳.۹	۲۲.۷	۳۴.۵	۳۵.۲	۲۷.۰	۲۷.۹	۲۷.۵	۳۷.۵	۳۴.۷
گلستان	۲۲.۰	۱۹.۶	۲۰.۴	۱۸.۳	۱۹.۰	۱۹.۵	۲۰.۹	۵۲.۷	۴۸.۹	۴۵.۲	۴۲.۴	۴۱.۹	۳۸.۴	۳۷.۴
گیلان	۲۲.۰	۲۱.۶	۲۰.۷	۲۰.۰	۲۲.۳	۲۲.۴	۲۳.۹	۳۱.۸	۲۹.۶	۳۴.۲	۲۶.۲	۳۲.۱	۳۲.۷	۳۱.۵
لرستان	۱۸.۴	۱۷.۲	۱۶.۸	۱۲.۷	۱۵.۴	۱۵.۱	۱۳.۴	۲۶.۸	۲۵.۱	۲۳.۴	۲۶.۰	۲۶.۷	۳۰.۴	۲۶.۲
مازندران	۱۷.۴	۱۷.۲	۱۸.۴	۱۸.۳	۱۹.۴	۱۹.۲	۱۸.۹	۴۴.۹	۴۵.۰	۵۱.۰	۴۶.۷	۴۴.۴	۴۳.۵	۴۱.۴
مرکزی	۱۴.۰	۱۷.۲	۱۳.۹	۱۱.۰	۱۱.۰	۹.۷	۱۱.۶	۲۵.۱	۳۲.۷	۲۵.۷	۲۳.۴	۲۴.۷	۱۸.۶	۲۳.۰
هرمزگان	۱۳.۷	۱۳.۲	۱۱.۴	۱۵.۱	۲۰.۰	۲۱.۴	۲۲.۹	۲۳.۰	۲۶.۵	۲۵.۲	۳۳.۰	۲۶.۲	۲۴.۴	۲۶.۵
همدان	۱۶.۶	۱۷.۲	۱۲.۱	۱۴.۰	۱۲.۷	۱۶.۱	۱۹.۰	۲۳.۰	۱۹.۰	۹.۸	۱۹.۶	۲۰.۲	۲۲.۴	۲۰.۴
یزد	۱۵.۲	۱۵.۷	۱۳.۱	۱۳.۱	۱۹.۱	۲۰.۶	۲۳.۱	۳۶.۲	۲۴.۰	۴۱.۶	۳۷.۵	۴۰.۳	۴۳.۸	۴۸.۷

ماخذ: نتایج طرح آمارگیری نیروی کار - مرکز آمار ایران

در بررسی بعمل آمده طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ مشخص شد:

در حداقل ۳۰ درصد استان‌های کشور حدود یک سوم جمعیت بیکار را زنان تشکیل می‌دهند که در سال‌های مذکور، سهم زنان از جمعیت بیکار در برخی استان‌ها مانند گلستان (سال ۱۳۹۰)، مازندران (سال ۱۳۹۲) و کرمان (سال‌های ۹۶-۱۳۹۵) از نصف جمعیت بیکار نیز فراتر رفته است.

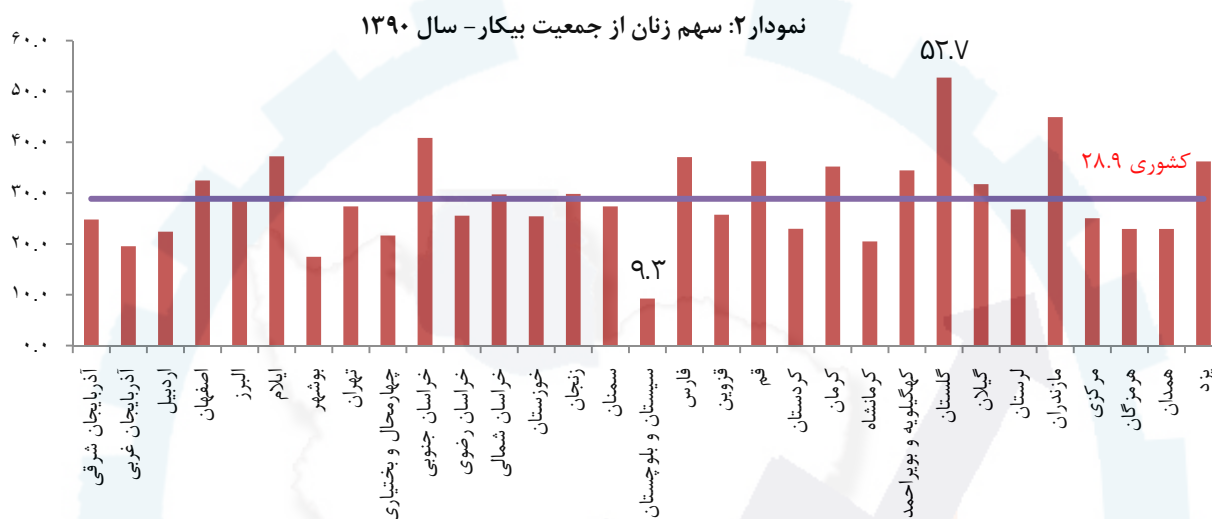
دامنه تغییرات در سهم زنان از جمعیت بیکار نشان می‌دهد استان‌های کرمان (۲۶/۵ واحد)، سیستان و بلوچستان (۲۴/۹ واحد)، یزد (۲۴/۷ واحد) و خراسان جنوبی (۱۹/۹ واحد) بیشترین تغییرپذیری را داشته‌اند. به عبارت دیگر می‌توان گفت بیشترین نوسان در سهم زنان در جمعیت بیکار مربوط به منطقه جنوب شرق ایران بوده است.

کمترین میزان تغییر طی این سال‌ها مربوط به استان‌های اردبیل (۵/۴ واحد)، البرز (۵/۹ واحد)، اصفهان (۶/۱ واحد) و ایلام (۶/۸ واحد) بوده است. به عبارت دیگر سهم زنان از جمعیت بیکار در این استان‌ها، رویه تقریباً ثابتی داشته است.

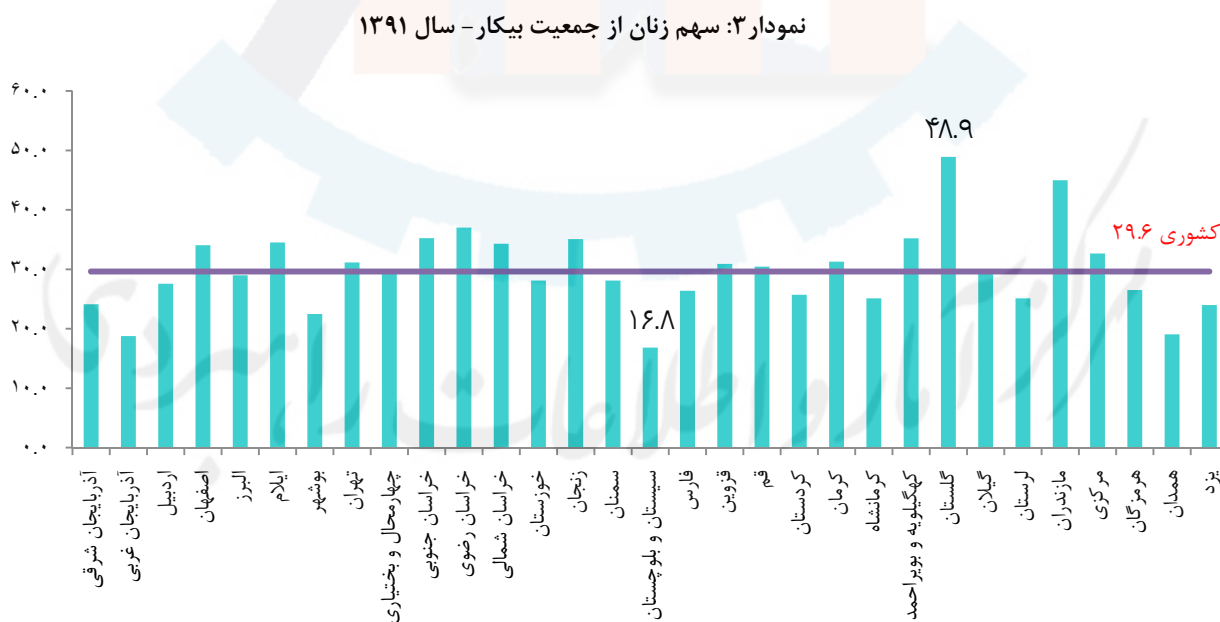
همچنین از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶، سهم زنان از جمعیت بیکار در استان‌های بوشهر، سیستان و بلوچستان، خراسان رضوی، کردستان و کهگیلویه و بویراحمد روند صعودی داشته است.

چنانچه مشاهده گردید، سهم بیکاری زنان و دامنه تغییرات آن در استان‌های مختلف کشور متفاوت است که به نظر می‌رسد علاوه بر ساختار جمعیتی، عوامل متعددی از جمله تفاوت‌های قومیتی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی استان‌ها از یکسو و نیز ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های اشتغالزایی استان‌ها از سوی دیگر نقش مهمی در تفاوت میزان عرضه نیروی کار زنان در استان‌ها داشته است.

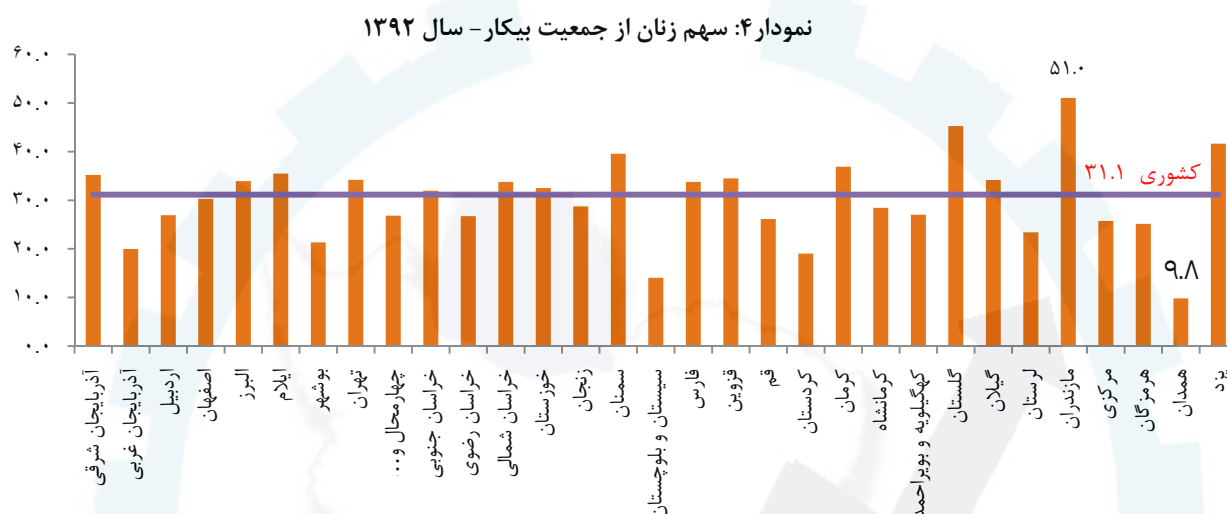
در سال ۱۳۹۰ سهم زنان از جمعیت بیکار در ۱۳ استان بیش از سهم کشوری (۲۸/۹ درصد) بوده و کمترین میزان سهم زنان از جمعیت بیکار مربوط به استان سیستان و بلوچستان برابر ۹/۳ درصد و بیشترین میزان مربوط به استان گلستان به میزان ۵۲/۷ درصد است.

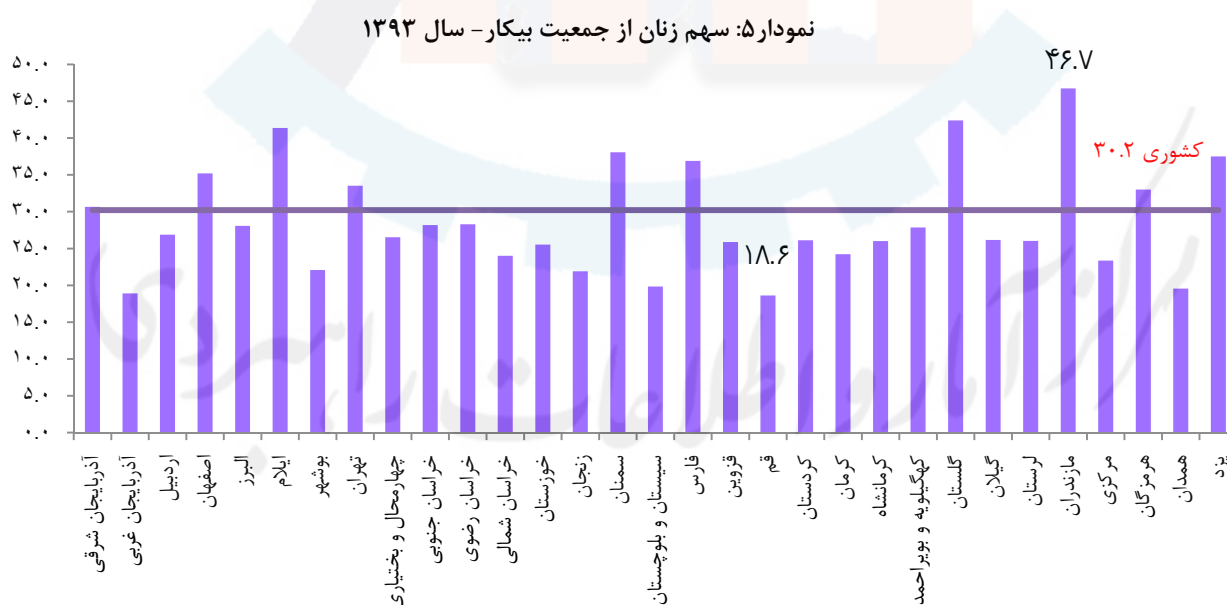
در سال ۱۳۹۱ سهم زنان از جمعیت بیکار در ۱۵ استان بیش از سهم کشوری (۲۹/۶ درصد) بوده و کمترین میزان سهم زنان از جمعیت بیکار مربوط به استان سیستان و بلوچستان برابر ۱۶/۸ درصد و بیشترین میزان مربوط به استان گلستان به میزان ۴۸/۹ درصد است.

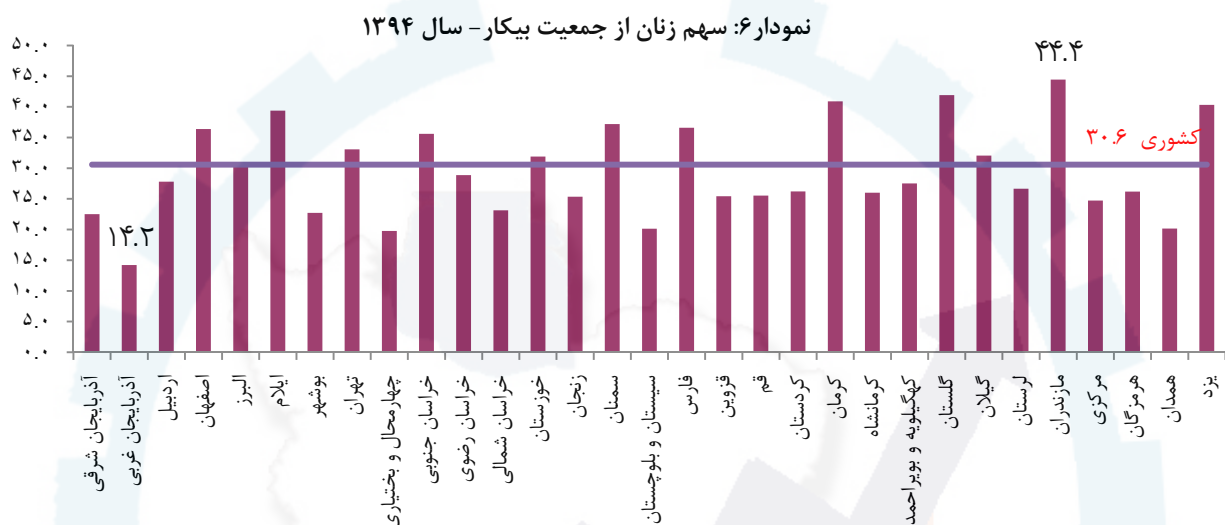
در سال ۱۳۹۲ سهم زنان از جمعیت بیکار در ۱۵ استان بیش از سهم کشوری (۳۱/۱ درصد) بوده و کمترین میزان سهم زنان از جمعیت بیکار مربوط به استان همدان برابر ۹/۸ درصد و بیشترین میزان مربوط به استان مازندران به میزان ۵۱/۰ درصد است.

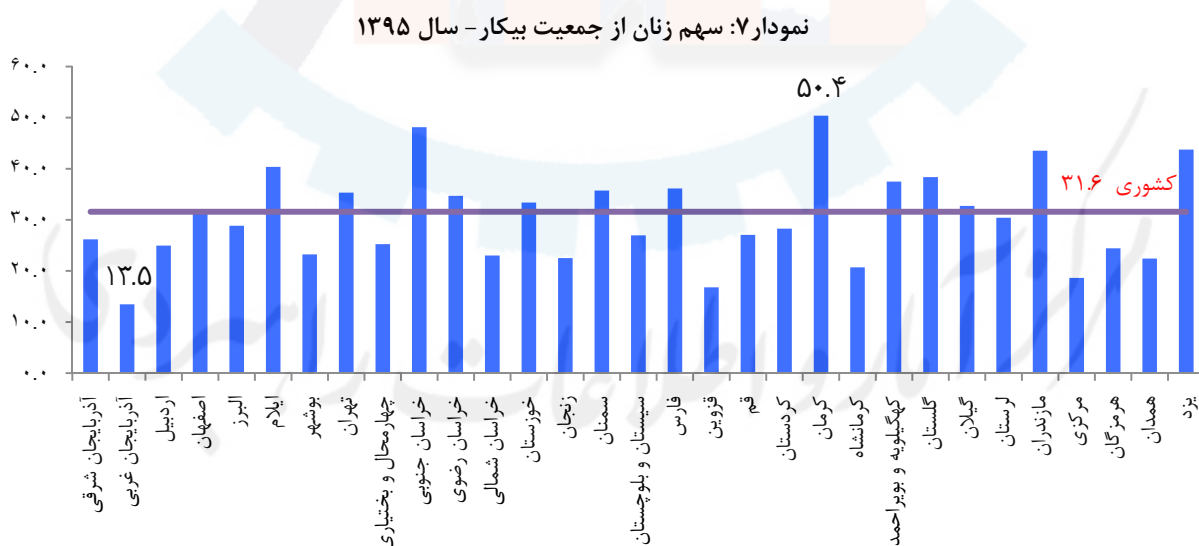
در سال ۱۳۹۳ سهم زنان از جمعیت بیکار در ۱۰ استان بیش از سهم کشوری (۳۰/۲ درصد) بوده و کمترین میزان سهم زنان از جمعیت بیکار مربوط به استان قم برابر ۱۸/۶ درصد و بیشترین میزان مربوط به استان مازندران به میزان ۴۶/۷ درصد است.

در سال ۱۳۹۴ سهم زنان از جمعیت بیکار در ۱۲ استان بیش از سهم کشوری (۳۰/۶ درصد) بوده و کمترین میزان سهم زنان از جمعیت بیکار مربوط به استان آذربایجان غربی برابر ۱۴/۲ درصد و بیشترین میزان مربوط به استان مازندران به میزان ۴۴/۴ درصد است.

در سال ۱۳۹۵ سهم زنان از جمعیت بیکار در ۱۳ استان بیش از سهم کشوری (۳۱/۶ درصد) بوده و کمترین میزان سهم زنان از جمعیت بیکار مربوط به استان آذربایجان غربی برابر ۱۳/۵ درصد و بیشترین میزان مربوط به استان کرمان به میزان ۵۰/۴ درصد است.

در سال ۱۳۹۶ سهم زنان از جمعیت بیکار در ۱۴ استان بیش از سهم کشوری (۳۲/۳ درصد) بوده و کمترین میزان سهم زنان از جمعیت بیکار مربوط به استان همدان برابر ۲۰/۴ درصد و بیشترین میزان مربوط به استان کرمان به میزان ۵۰/۷ درصد است.

